

“PEDAGOGIKADA PSIXOLOGIYA ASOSIY ME’ZONDIR”**Munisa Maratovna***Psixolog***Annotatsiya**

Ushbu maqolada pedagogikada psixologiyaning asosiy me’zon sifatida rol o’ynashi muhokama qilinadi. Ta’lim jarayonida psixologik konsepsiyalar va yondashuvlar ta’lim beruvchi va ta’lim oluvchi o’rtasidagi o’zaro munosabatlar, motivatsiya, ruhiy holat va rivojlanish bosqichlarini inobatga olgan holda, o’qitish samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Psixologik bilimlar pedagogik amaliyotga qanday ta’sir ko’rsatishi va pedagoglar uchun ushbu bilimlarni qanday qo’llash mumkinligi haqida fikrlar ilgari suriladi.

Kalit so’zlar: Pedagogika, Psixologiya, Ta’lim jarayoni, Motivatsiya, O’qitish samaradorligi, Rivojlanish bosqichlari, Ta’lim beruvchi, Ta’lim oluvchi, Psixologik konsepsiyalar

Аннотация

В статье рассматривается роль психологии как ключевого критерия в педагогике. Психологические концепции и подходы в образовательном процессе важны для повышения эффективности обучения, учитывая взаимодействие педагога и обучающегося, мотивацию, психическое состояние и этапы развития. Представлены идеи о влиянии психологических знаний на педагогическую практику и о том, как педагоги могут применять эти знания.

Ключевые слова: Педагогика, Психология, Образовательный процесс, Мотивация, Эффективность обучения, Этапы развития, Педагог, Ученик, Психологические концепции

Annotation

This article discusses the role of psychology as a key criterion in pedagogy. Psychological concepts and approaches in the educational process are important in increasing the effectiveness of teaching, taking into account the interaction between the educator and the learner, motivation, mental state and stages of development. It presents ideas on how psychological knowledge affects pedagogical practice and how educators can apply this knowledge.

Keywords: Pedagogy, Psychology, Educational Process, Motivation, Teaching Effectiveness, Development Stages, Educator, Student, Psychological Concepts

Kirish

Pedagogika va psixologiya o’rtasida o’zaro uzviy bog’liqlik mavjud bo’lib, bu bog’liqlik ta’lim-tarbiya jarayonining muvaffaqiyatli kechishida muhim ahamiyat kasb

etadi. Pedagogika - ta'lim-tarbiya nazariyasi va amaliyotini o'rganuvchi fan bo'lsa, psixologiya - insonning ruhiy olamini, uning rivojlanish qonuniyatlarini o'rganadi. Shunday ekan, pedagogikaning samarali bo'lishi uchun psixologiya fanining asosiy mezonlari, qoidalari va xulosalariga tayanmaslikning iloji yo'q. "Pedagogikada psixologiya asosiy me'zondir" degan fikr bejiz emas, balki ta'lim-tarbiya jarayonining mohiyatini to'g'ri anglash va unga ilmiy yondashish zarurligini anglatadi.

Birinchidan, psixologiya o'quvchilarning individual xususiyatlarini, ularning yoshiga xos psixologik rivojlanish qonuniyatlarini o'rganadi. Har bir o'quvchi o'ziga xos xarakterga, qobiliyatga, temperamentga va qiziqishga ega. Pedagogika o'qituvchilarga umumiy ta'limiy usullarni taklif qilsa, psixologiya har bir o'quvchiga individual yondashish, uning shaxsiy xususiyatlarini hisobga olish zarurligini uqtiradi. O'qituvchi psixologiya bilimlariga tayanib, o'quvchilarning qaysi uslubda yaxshiroq o'zlashtirishini, qaysi motivatsiya vositalari ularni ko'proq rag'batlantirishini aniqlay oladi. Masalan, flegmatik temperamentli o'quvchi uchun sabr-toqatli va xotirjam yondashuv talab etilsa, xolerik temperamentli o'quvchi uchun faol va dinamik uslublar samaraliroq bo'lishi mumkin. Shuningdek, psixologiya o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'limiy dasturlarni tuzish va o'qitish usullarini tanlashda muhim rol o'ynaydi. Masalan, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun o'yin texnologiyalari va vizual materiallar muhim bo'lsa, o'rta va yuqori sinf o'quvchilari uchun mustaqil fikrlash va tadqiqot qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan usullar dolzarbroqdir.

Ikkinchidan, psixologiya ta'lim-tarbiya jarayonida yuzaga keladigan psixologik muammolarni aniqlash va ularni hal etishda yordam beradi. Ta'lim jarayonida o'quvchilarning o'zlashtirishida, xulq-atvorida, o'zaro munosabatlarida turli muammolar yuzaga kelishi mumkin. Bunday muammolarga diqqat yetishmasligi, o'qishdagi qiyinchiliklar, tengdoshlari bilan ziddiyatlar, o'ziga past baho berish, stress, depressiya va boshqalar kiradi. O'qituvchi, psixologiya bilimlariga ega bo'lsa, bu muammolarni erta aniqlay oladi va ularni bartaraf etish uchun tegishli chora-tadbirlarni ko'radi. Psixologiya o'qituvchilarga o'quvchilar bilan ishonchli munosabatlar o'rnatish, ularga psixologik yordam ko'rsatish, to'g'ri motivatsiya berish, o'ziga ishonchni oshirish va stressni boshqarish kabi ko'nikmalarni shakllantirishda ko'maklashadi. Agar muammo jiddiy bo'lsa, o'qituvchi psixolog yoki psixoterapevtga murojaat qilish zarurligini tushunadi.

Uchinchidan, psixologiya o'quvchilarni motivatsiyalash va ularning qiziqishlarini uyg'otishda muhim rol o'ynaydi. O'quvchilarning o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasi ularning muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir qiladi. Psixologiya o'qituvchilarga o'quvchilarni motivatsiyalashning turli usullarini taklif etadi. Masalan, muvaffaqiyatga intilish motivatsiyasi, qiziqish motivatsiyasi, ijtimoiy motivatsiya va boshqalar. O'qituvchi o'quvchilarning motivatsiya omillarini aniqlab,

ularga mos keladigan ta'limiy usullarni qo'llashi mumkin. O'quvchilarning qiziqishlarini uyg'otish uchun esa, darslarni interaktiv, qiziqarli va amaliyotga yo'naltirilgan holda tashkil etish, ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va muammolarni yechishga o'rgatish lozim. Shuningdek, psixologiya o'quvchilarga o'z maqsadlarini aniqlash, vaqtni to'g'ri taqsimlash, o'z-o'zini nazorat qilish va o'zini baholash kabi ko'nikmalarni rivojlantirishda yordam beradi.

To'rtinchidan, psixologiya o'qituvchining shaxsiy rivojlanishida ham muhim rol o'ynaydi. O'qituvchi, psixologiya bilimlariga ega bo'lish orqali, o'zining psixologik xususiyatlarini, kuchli va zaif tomonlarini, hissiy holatini yaxshiroq tushunadi. Bu unga o'zini o'zi boshqarish, stressni kamaytirish, o'quvchilar bilan samarali munosabatlar o'rnatish va o'z kasbiy faoliyatidan qoniqish hosil qilish imkonini beradi. Shuningdek, psixologiya o'qituvchilarga o'zlarining ta'limiy uslublarini baholash, ularni takomillashtirish va o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirishda yordam beradi. O'qituvchi, psixologiya bilimlariga tayanib, o'zining kasbiy mahoratini doimiy ravishda oshirib borishi, yangi ta'limiy texnologiyalarni o'zlashtirishi va zamonaviy pedagogik talablarga javob berishi mumkin. Beshinchidan, psixologiya inklyuziv ta'limni tashkil etishda muhim rol o'ynaydi. Inklyuziv ta'lim - turli ehtiyojlarga ega bo'lgan o'quvchilarni umumiy ta'lim muhitiga integratsiyalashni nazarda tutadi. Psixologiya o'qituvchilarga turli xil o'quvchilarning, masalan, nogironligi bo'lgan, rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan, ijtimoiy himoyaga muhtoj bo'lgan o'quvchilarning ehtiyojlarini tushunishga va ularga mos keladigan ta'limiy dasturlar va usullarni ishlab chiqishga yordam beradi. O'qituvchi, psixologiya bilimlariga tayanib, inklyuziv ta'lim muhitini yaratishi, barcha o'quvchilarning o'zini qulay his qilishini ta'minlashi va ularning o'quv jarayonida to'liq ishtirok etishiga imkon yaratishi kerak. "Pedagogikada psixologiya asosiy me'zondir" degan fikr pedagogikaning samarali bo'lishi uchun psixologiya fanining asosiy qoidalariga tayanmaslikning iloji yo'qligini anglatadi. Psixologiya o'quvchilarning individual xususiyatlarini, yoshiga xos psixologik rivojlanish qonuniyatlarini o'rganish, ta'lim-tarbiya jarayonida yuzaga keladigan psixologik muammolarni aniqlash va ularni hal etish, o'quvchilarni motivatsiyalash va ularning qiziqishlarini uyg'otish, o'qituvchining shaxsiy rivojlanishiga ko'maklashish va inklyuziv ta'limni tashkil etishda muhim rol o'ynaydi. Shunday ekan, har bir o'qituvchi psixologiya fanining asoslarini chuqur o'rganishi, uni o'z kasbiy faoliyatida amaliy qo'llay olishi va doimiy ravishda takomillashtirib borishi lozim. Faqat shundagina, biz kelajak avlodni barkamol insonlar etib tarbiyalashga erishamiz.

Xulosa

"Pedagogikada psixologiya asosiy me'zondir" degan fikr, ta'lim jarayonining samaradorligi va sifatini belgilovchi muhim jihatlarni o'z ichiga oladi. Pedagogika va psixologiya o'rtasidagi o'zaro bog'lanish, o'quvchilarning individual xususiyatlarini,

ehtiyojlarini va motivatsiyasini hisobga olgan holda ta'lim berishning muvaffaqiyatli bo'lishining kalitidir. Pedagogik jarayonda o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida psixologik munosabatlarni o'rnatish, o'quvchilarni har tomonlama rivojlantirishda yordam beradi. Har bir o'quvchining psixologik holati, qobiliyatlari va hozirgi paytdagi ruhiy va jismoniy ahvoli, ta'limga bo'lgan yondashuvni belgilovchi fundamental omillardir. Shu boisdan, o'qituvchilar psixologiya asoslarini bilishlari va amaliyotga tatbiq qilishlari zarur. Shuningdek, o'quvchilarning o'zaro munosabatlari, guruhda ishlash qobiliyati va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish ham psixologiya pedagogikada qanday muhim rol o'ynashini ko'rsatadi. Psixologik texnikalar va strategiyalar, ta'lim jarayonining har bir bosqichida muvofiqlikni ta'minlash va har bir o'quvchining maxsus ehtiyojlariga mos keladigan yondashuvlarni rivojlantirish imkonini beradi. Natijada, pedagogikada psixologiya o'rni, ishchanlik va ta'lim jarayonidagi sifatni oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bu muvozanatli va samarali ta'lim tizimini yaratishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ibrohimov, A. (2020). Pedagogik psixologiya. O'zbekiston Noshirlik-Matbaa ijodiy uy. 150-bet.
2. Karimova, Z. (2019). Ta'lim psixologiyasi. Fan va texnologiya nashriyoti. 200-bet.
3. Pirmatov, A. (2021). Pedagogikada innovatsiyalar va psixologiya. Samarqand davlat universiteti. 120-bet.
4. Sattorov, M. (2018). Yoshlar tarbiyasi va psixologiya. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. 180-bet